

JUSTITSMINISTERIETS FORSKNINGSKONTOR DECEMBER 2018

NYE FORANSTALTNINGSDOMME I 2017

I forbindelse med en lovændring vedrørende tidsbegrænsning af foranstaltninger efter straffelovens § 68 og § 69 blev det besluttet, at der løbende skal indsamles oplysninger om domme, afsagt efter lovens ikrafttræden 1. juli 2000, således at Retsudvalget kan holdes orienteret om udviklingen på området, og således at der opbygges et grundlag for en evaluering. Evalueringen blev gennemført i 2010 og er tilgængelig på Justitsministeriets hjemmeside.¹

Den foreliggende statistik omhandler domme, der er afsagt i perioden fra d. 1. januar 2017 til d. 31. december 2017. Der er tidligere udarbejdet redegørelser om domme for perioden 1. juli 2000 til 31. december 2001 og separat for årene 2002 til 2016.

I dette notat belyses udviklingen separat for de psykisk syge (jf. straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt.), de mentalt retarderede (straffelovens § 16, stk. 1, 2. pkt. og straffelovens § 16, stk. 2) samt personer, der henhører under straffelovens § 69 – i det følgende rubriceret under betegnelsen ”mangelfuldt udviklede m.v.”

Data til brug for undersøgelsen stammer fra Kriminalregisteret.

Udviklingen i antallet af foranstaltningsdomme

I 2017 blev der afsagt i alt 775² foranstaltningsdomme, jf. tabel 1. De 775 domme angår 769 personer, idet seks personer er blevet idømt en foranstaltningsdom to gange i løbet af 2017.

De 775 foranstaltningsdomme repræsenterer omtrent det samme antal sager som i 2016, hvor der blev afsagt 779 domme.

¹ Sørensen, D. W.M., Kyvsgaard, B. & Pedersen, A-J. B (2010): ”Evaluering af tidsbegrænsning af foranstaltninger.” http://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Arbejdsomraader/Forskning/Forskningsrapporter/2010/Tidsbegransede_foranstaltninger.pdf

² Det bemærkes, at for fem af de domme, rapporten omhandler, forelå der ikke oplysninger om den endelige sanktion, da rapporten blev skrevet.

Af tabel 1 ses også, at antallet af foranstaltningsdomme er steget fra 2001 frem til 2006. Faldet i 2007 er antagelig relateret til retsreformen, og de efterfølgende år viser da også en stigning i antallet af domme.³ Efter 2014 har der været et fald i antallet af domme, dog stort set uændret niveau fra 2016 til 2017.

Tabel 1. Udvikling i antallet af foranstaltningsdomme samt i andelen af domme uden tidsbegrænsning.⁴

	Antal	Andel uden tidsbegrænsning
2001	362	43 % (156)
2002	460	44 % (204)
2003	528	42 % (223)
2004	579	38 % (222)
2005	685	40 % (271)
2006	749	38 % (281)
2007	591	38 % (224)
2008	680	38 % (257)
2009	664	43 % (282)
2010	857	36 % (307)
2011	924	38 % (354)
2012	885	38 % (339)
2013	868	39 % (339)
2014	907	41 % (370)
2015	835	42 % (348)
2016	779	40 % (313)
2017	775	40 % (309)

I en tidligere undersøgelse fra Justitsministeriets Forskningskontor belyses udviklingen i foranstaltninger 1981-2012, idet der ses på, hvilke forhold der har haft betydning for stigningen i antallet af domme set over hele perioden.⁵ Undersøgelsen viser, at væksten i antallet af foranstaltninger primært beror på flere sager vedrørende vold, herunder især flere sager vedrørende vold eller trusler mod offentligt ansatte. Undersøgelsen viser desuden, at væksten i lidt højere grad beror på domme for forhold, der er begået under en indlæggelse på psykiatrisk hospital eller under et andet psykiatrisk behandlingsforløb, end på domme for lovovertrædelser, der er begået, mens den dømte ikke havde kontakt med psykiatrien. En del af væksten vurderes at bero på en øget anmeldelsestilbøjelighed for vold

³ Det mindre fald, der ses i 2009, skyldes antagelig, at data for det år først er blevet udtrukket fra Kriminalregisteret i 2013. Personer, der efter dommen er døde, slettes i Kriminalregisteret efter senest to år, hvilket betyder, at sådanne tilfælde i større omfang vil mangle blandt domme vedrørende 2009.

⁴ Når antallet af nye foranstaltningsdomme, der er afsagt i de enkelte år, afviger en smule fra de tal, der er anført i rapportererne for de enkelte år, skyldes det ankesager, idet ankesager, der først er afgjort det efterfølgende år, og som har ført til ændring af dommen i 1. instans, henføres til året for dommen i 2. instans.

⁵Jørgensen, T.T. (2014): "Udviklingen i domme til foranstaltning." <http://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Arbejdsomraader/Forskning/Forskningsrapporter/2014/Rapport%20om%20foranstaltningsdomme.pdf>

i arbejdslivet. I rapporten nævnes også, at en øget screening antageligt har betydning for de seneste års vækst i domme til mangelfuldt udviklede m.v. Endelig påpeges, at lovændringen fra 2000 med indførelse af længstetider og nye krav om kontrol og opfølgning, kan have bevirket en øget påpasselighed med at registrere lovovertrædelser under foranstaltningen, hvilket kan have indebåret, at der hyppigere gives nye sanktioner til nogen, der allerede er underkastet en foranstaltning.

Af tabel 1 ses desuden, at andelen af domme *uden* tidsbegrænsning har ligget på nogenlunde samme niveau i alle årene.

Foranstaltningsdomme og den dømtes mentale tilstand

Af de 775 domme i 2017 angår 518 (svarende til 67 pct.) psykisk syge, 120 (15 pct.) mentalt retarderede og 137 (18 pct.) mangelfuldt udviklede. 10 af de 120 personer, der er mentalt retarderede, er det i højere grad (straffelovens § 16 stk. 1, 2. pkt.).

Tabel 2. Foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens længstetid og de dømtes mentale tilstand.

	Psykisk syge		Mentalt retarderede		Mangelfuldt udviklede m.v.	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Ingen længstetid	224	43 %	42	35 %	43	31 %
3 år	4	1 %	20	17 %	3	2 %
5 år	290	56 %	58	48 %	91	66 %
I alt	518	100 %	120	100 %	137	100 %

Af tabel 2, der angår dommens eventuelle tidsbegrænsning, fremgår det, at langt de fleste af de tidsbegrænsede domme har en længstetid på fem år, mens ingen domme har en længstetid på mindre end tre år. Af tabellen fremgår det desuden, at andelen af domme uden tidsbegrænsning er størst for de psykisk syge (43 pct.), lidt lavere for de mentalt retarderede (35 pct.) og lavest for de mangelfuldt udviklede m.v., nemlig 31 pct.

Tidsbegrænsning og foranstaltningens art

Ifølge lovændringen fra 2000 skal der – når kriminaliteten ikke er af personfarlig karakter, jf. det senere – fastsættes en længstetid for foranstaltningen på fem år, såfremt foranstaltningen medfører eller giver mulighed for, at den dømte anbringes i institution. I sager, hvor foranstaltningen ikke giver mulighed for anbringelse, skal der fastsættes en længstetid, som ikke må overstige tre år. I de sager, der vedrører alvorlig personfarlig kriminalitet, fastsættes i almindelighed ikke en længstetid.

Af de i alt 518 domme, som angår psykisk syge personer, giver 477 mulighed for indlæggelse, mens 37 domme medfører, at den dømte skal anbringes på hospital/institution eller i sikret afdeling, jf. tabel 3. Af de i alt 514 domme, der medfører eller kan medføre indlæggelse/anbringelse, er der for 224

domme (svarende til 44 pct.) ikke fastsat en længstetid for foranstaltningen, jf. bestemmelserne i straffelovens § 68 a, stk. 2, og straffelovens § 69 a, stk. 2, om alvorligere personfarlig kriminalitet. I de resterende 290 domme, der medfører eller kan medføre indlæggelse/anbringelse, er der fastsat en længstetid på fem år i overensstemmelse med ordlyden af bestemmelserne i straffelovens § 68 a, stk. 1, og straffelovens § 69 a, stk. 1.

Tabel 3. Foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens art og længstetid for psykisk syge.

	Ingen længstetid	3 år	5 år	I alt
Tilsyn/ambulant behandling uden mulighed for indlæggelse		4		4
Tilsyn/ambulant behandling med mulighed for indlæggelse	62		156	218
Behandling med mulighed for indlæggelse	127		132	259
Anbringelse på hospital/institution	29		2	31
Institution m. mulighed for midlertidig anbringelse i sikret afd.	4			4
Anbringelse i sikret afdeling/institution	2			2
I alt	224	4	290	518

De resterende fire domme giver ikke mulighed for indlæggelse, hvilket som nævnt indebærer, at der skal fastsættes en længstetid, der ikke overstiger tre år.

Med hensyn til de mentalt retarderede er der afsagt 79 domme, som giver mulighed for anbringelse, jf. tabel 4. Der er desuden afsagt 22 anbringelsesdomme. Af de i alt 101 domme, der medfører eller kan medføre anbringelse, er der for 42 domme (svarende til 42 pct.) ikke fastsat længstetid for foranstaltningen.

Som nævnt, skal der i domme, hvor foranstaltningen ikke giver mulighed for anbringelse, fastsættes en længstetid, der ikke må overstige tre år, hvilket også i alle tilfælde er sket for disse i alt 19 domme vedrørende mentalt retarderede.

Tabel 4. Foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens art og længstetid for mentalt retarderede.

	Ingen længstetid	3 år	5 år	I alt
Tilsyn/ambulant behandling uden mulighed for anbringelse		19		19
Tilsyn/ambulant behandling med mulighed for anbringelse	27	1	51	79
Anbringelse på hospital/institution	6		5	11
Institution m. mulighed for midlertidig anbringelse i sikret afd.	5		2	7
Anbringelse i sikret afdeling/institution	4			4
I alt	42	20	58	120

Af de 137 domme, som angår personer med mangelfuld udvikling m.v., er der ingen anbringelsesdomme, men 135 domme som kan medføre indlæggelse, jf. tabel 5. I 43 ud af de 135 domme, der kan medføre indlæggelse/anbringelse, er der ikke fastsat længstetid. Dette svarer til 32 pct., hvilket er en noget mindre andel end for de psykisk syge og de mentalt retarderede.

I de to domme, der ikke giver mulighed for indlæggelse/anbringelse, er der fastsat en længstetid, som ikke overstiger tre år.

Tabel 5. Foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens art og længstetid for mangelfuldt udviklede m.v.

	Ingen længstetid	3 år	5 år	I alt
Tilsyn/ambulant behandling uden mulighed for indlæggelse		2		2
Tilsyn/ambulant behandling med mulighed for indlæggelse	26	1	73	100
Behandling med mulighed for indlæggelse	17		18	35
I alt	43	3	91	137

Tidsbegrænsning og kriminalitetens art

Der skal i almindelighed ikke fastsættes længstetid i sager, der vedrører personfarlig kriminalitet, jf. straffelovens § 68 a, stk. 2, og straffelovens § 69 a, stk. 2. De kriminalitetsformer, der nævnes i disse bestemmelser, er drab, røveri, frihedsberøvelse, alvorlig vold, trusler efter § 266, brandstiftelse, voldtægt eller anden alvorlig sædelighedsforbrydelse eller forsøg på en af disse forbrydelser. Hvorvidt en forbrydelse er omfattet af bestemmelserne, f.eks. har karakter af en alvorlig voldsforbrydelse, afhænger af en konkret vurdering af forbrydelsens beskaffenhed og omstændigheder. I sager, der angår andre former for kriminalitet, skal der som udgangspunkt fastsættes en længstetid.

Tabel 6. Foranstaltningsdomme fordelt efter kriminalitetens art og foranstaltningens længstetid for psykisk syge.

	Ingen længstetid	3 år	5 år	I alt
Voldtægt mv.	9			9
Blufærdighedskrænkelse	1	1	4	6
Andre seksualforbrydelser			1	1
Vold/trusler mod off. ansatte	46	1	117	164
Drab	13			13
Forsøg på drab	7			7
Simpel vold	12		58	70
Alvorligere vold	36		4	40
Særlig alvorlig vold	1			1
Vold i øvrigt			9	9
Brandstiftelse i øvrigt	27		1	28
Trusler	45		13	58
Tyveri		1	34	35
Røveri	25		4	29
Andre formueforbrydelser			10	10
Andre straffelovsovertrædelser	2		17	19
Særlovsovertrædelser		1	18	19
I alt	224	4	290	518

I tabel 6 er foranstaltningsdomme, som er idømt psykisk syge personer, fordelt efter kriminalitetens art. I tilfælde af, at personen er dømt for flere forhold, er det den alvorligste lovovertrædelse, sagen kategoriseres efter. Det skal bemærkes, at Justitsministeriets Forskningskontor i visse tilfælde har ændret den kategorisering, som politiet har foretaget, således at personfarlige forbrydelser i alle tilfælde er prioriteret før ikke-personfarlige forbrydelser, og således at de former for personfarlige forbrydel-

ser, der er nævnt i straffelovens § 68 a, stk. 2, og straffelovens § 69 a, stk. 2, prioriteres over øvrige personfarlige forbrydelser.⁶

Der er i intet tilfælde i de sager, som angår voldtægt, drab, forsøg på manddrab eller særlig alvorlig vold (straffelovens § 246) fastsat en længstetid for foranstaltningen. I en enkelt sag omhandlende brandstiftelse i øvrigt (straffelovens § 181) er der fastsat en længstetid på 5 år. I sager om røveri er der i en mindre del af sagerne (14 pct.) fastsat en længstetid, mens det drejer sig om 22 pct. i sager vedrørende trusler (straffelovens § 266 og straffelovens § 123) og 10 pct. i sager om alvorligere vold (straffelovens § 245).

For så vidt angår vold eller trusler mod offentligt ansatte og simpel vold (straffelovens § 244), er der i hovedparten af sagerne fastsat en længstetid. For sager angående vold i øvrigt⁷, tyveri og andre formueforbrydelser⁸, andre straffelovsovertrædelser⁹ samt særlovsovertrædelser¹⁰ er der i alle eller næsten alle tilfælde fastsat en længstetid.

Endelig ses af tabellen, at der er fastsat en længstetid i den ene sag om andre seksualforbrydelser¹¹, og i fem ud af seks sager om blufærdighedskrænkelser (straffelovens § 232).

Vedrørende personfarlig kriminalitet og eventuel fastsættelse af længstetider følger dommene – både for de mentalt retarderede (tabel 7) og de mangelfuldt udviklede m.v. (tabel 8) – i høj grad den fordeling, som er beskrevet for de psykisk syge.

⁶ Sidstnævnte prioritering har været anvendt siden 2013. Ændringen betyder, at andelen af sager, der vedrører trusler, bliver relativ stor, idet den nu prioriteres over eksempelvis simpel vold (straffelovens § 244) og vold og trusler mod offentligt ansatte (straffelovens § 119).

⁷ Sagerne under kategorien 'vold i øvrigt' angår i otte tilfælde forvoldelse af fare for liv eller legeme (straffelovens § 252) og i ét tilfælde en sag om ulovlig tvang (straffelovens § 260).

⁸ Af sagerne under kategorien 'andre formueforbrydelser' angår fire hærværk (straffelovens § 291), to brugstyveri af personbil (straffelovens § 293a), tre hæleri (straffelovens § 290) og én videregivelse af urigtige oplysninger til offentlige myndigheder for at unddrage sig betaling eller opnå uberettiget udbetaling (straffelovens § 289a).

⁹ Sagerne under kategorien 'andre straffelovsovertrædelser' vedrører straffelovens §§ 119, stk. 3, 121, 124, 135, 158, 171, 174, 191 og 192a.

¹⁰ Særlovsovertrædelserne angår lov om euforiserende stoffer, våbenloven, udlændingeloven, færdselslovens bestemmelser om spiritus- og promillekørsel samt lov om tilhold, opholdsforbud og bortvisning.

¹¹ Sagen under kategorien 'andre seksualforbrydelser' angår børnepornografi (straffelovens § 235).

Tabel 7. Foranstaltningsdomme fordelt efter kriminalitetens art og foranstaltningens længstetid for mentalt retarderede.

	Ingen længstetid	3 år	5 år	I alt
Voldtægt mv.	3			3
Samleje med barn mv.		1		1
Blufærdighedskrænkelser		1	3	4
Andre seksualforbrydelser		1	2	3
Vold/trusler mod off. ansatte	9	3	22	34
Simpel vold		6	12	18
Alvorligere vold	4		1	5
Vold i øvrigt			3	3
Brandstiftelse i øvrigt	6		1	7
Trusler	12	1	1	14
Tyveri		1	7	8
Røveri	8	1		9
Andre formueforbrydelser			1	1
Andre straffelovsovertrædelser		1	2	3
Særlovsovertrædelser		4	3	7
I alt	42	20	58	120

Tabel 8. Foranstaltningsdomme fordelt efter kriminalitetens art og foranstaltningens længstetid for mangelfuldt udviklede m.v.

	Ingen længstetid	3 år	5 år	I alt
Incest			1	1
Blufærdighedskrænkelser	1		2	3
Vold/trusler mod off. ansatte	11		23	34
Forsøg på drab	1			1
Simpel vold	1	1	16	18
Alvorligere vold	6		3	9
Vold i øvrigt			1	1
Brandstiftelse i øvrigt	7		4	11
Trusler	12	1	6	19
Tyveri		1	10	11
Røveri	3		3	6
Andre formueforbrydelser			4	4
Andre straffelovsovertrædelser	1		9	10
Særlovsovertrædelser			9	9
I alt	43	3	91	137

Længstetider for ophold

Hvis der idømmes en foranstaltning efter straffelovens § 69, som medfører eller giver mulighed for anbringelse i institution eller på hospital, jf. straffelovens § 69 a, stk. 1 og stk. 2, skal der i alle tilfælde fastsættes en længstetid for opholdet. Længstetiden for opholdet kan – uanset en eventuel længstetid for foranstaltningen – i almindelighed ikke overstige ét år.

Tabel 9 vedrører de domme, hvor der skal fastsættes en længstetid for opholdet. Som det fremgår af tabellen, er der i 128 af de i alt 135 domme fastsat en længstetid for opholdet på højst ét år. I syv tilfælde, hvor der gives mulighed for indlæggelse, er der ikke fastsat en længstetid for opholdet.

Tabel 9. Foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens art og længstetiden for ophold for mangelfuldt udviklede m.v.

	Ingen længstetid	1 år	I alt
Tilsyn/ambulant behandling med mulighed for indlæggelse	5	95	100
Behandling med mulighed for indlæggelse	2	33	35
I alt	7	128	135